

Grænsesætning i børneopdragelsen

HVORFOR...

OG HVOR GÅR GRÆNSEN?

UDGIVET AF MIO

IDE AF Aviåja Egede Lyngø & Ellen Bang Bourup

TEKST / REDAKTION Amalia Lyngø Pedersen, Psykolog &
Ellen Bang Bourup, Børnekonsulent

REFERENCEGRUPPER NPK, IMAK & Susanne Josefsen, Meeqqerivitsialak

MODEL FOTOS Leiff Josefsen

OVERSÆTTELSE Kunuunnguaq Fleischer

GRAFIK Nuisi Grafik

TRYK Dam Grafisk

UDGIVET MED STØTTE FRA

ROYAL **ARCTIC**

Indhold

- 5 Forord
- 8 Hvad er grænser?
- 12 Hvorfor er grænsesætning nødvendig?
- 15 Hvem skal sætte grænserne?
- 17 Hvordan kan grænsesætning foregå?
- 20 Hvordan og hvornår skal der sættes grænser?
- 22 Afslutning
- 24 Appendix

Hvis
forældrene vil
passe godt på deres
børn, skal de sætte grænser
for dem, og give dem
kærlighed og venlighed – og
sørge for, at de ikke
mangler noget

Pige, 16 år

Der er behov for,
at der bliver talt med
forældrene om, hvilke
krav der er i forhold til
grænser og
grænsesætning

Voksen

Forord

KÆRE FORÆLDRE OG BØRNEENS OMSORGSPERSONER

Denne håndbog retter sig mod jer, der opdrager børn, og kan bruges som inspiration i forhold til grænsesætning. Barnet har ret til at få sat grænser, og I har som voksne ansvaret for, at denne ret bliver opfyldt. Børnenes rettigheder skal forstås således, at de voksne har pligt til at tage vare på børnenes trivsel. Rettighederne skal også forstås således, at de voksne skal beskytte børnene, og at børnene skal føle sig trygge og trives. At børnene har rettigheder er ikke ensbetydende med, at børnene skal have indflydelse på alt, men at de voksne skal høre børnenes mening og sætte grænser for dem. Børnenes rettigheder betyder også, at de voksne skal sørge for, at børnene har et godt liv og et trygt hjem.

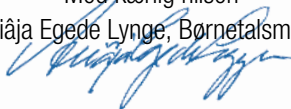
Efter at have rejst rundt til 33 forskellige bosteder i Grønland, har jeg atter fået

bekræftet, at forældre og andre omsorgspersoner for børn mangler retningslinjer i forhold til grænsesætning i opdragelsen af børnene. Desuden efterlyser mange af de børn, jeg har mødt, at der bliver sat grænser for dem, og på den baggrund har det været vigtigt for mig at denne håndbog *'Grænsesætning i børneopdragelsen – Hvorfor og hvor går grænsen?'* bliver udgivet.

Det er mit håb, at håndbogen *'Grænsesætning i børneopdragelsen – Hvorfor og hvor går grænsen?'* vil medvirke til øget viden om grænsesætning.

Jeg vil rette en hjertelig tak til alle, der har medvirket til, at håndbogen kan udgives. En særlig tak til Royal Arctic Line A/S, som har finansieret og støttet op om udgivelsen og distributionen af håndbogen.

Med kærlig hilsen
Aviâja Egede Lynge, Børnetalsmand

INDLEDNING

Kærlighed er også at sætte grænser. Relation mellem mennesker opstår hvor to afgrænsede individer mødes. Grænsen er en beskyttelse af os selv og giver os en tryghed i relationen, når den respekteres. Respekten for modparten og for egne grænser er forudsætningen for en sund kontakt. Når vores grænser bliver respekteret, føler vi os anerkendt og elsket. Når vores grænser bliver overtrådt, føler vi os ikke respekteret eller krænket. Når krænkelserne er grove og hyppige, påvirker det selvværdet og evnen til at være konstruktiv bliver gradvist nedbrudt.

Ved at sætte grænser og være tydelig, viser vi vores respekt og vores kærlighed til et andet menneske. Det er en kærlig handling at sætte grænser. Det er vigtigt, hvordan grænsen sættes, således at den er tydelig for begge parter og samtidig ikke krænker den andens personlige grænse eksempelvis

ved afvisning, udskæld, nedgørelse eller andet form for krænkende adfærd. Grænseløs adfærd er ofte et udtryk for, at man ikke rigtig ved, hvordan man skal agere. Hensyn til andre mennesker er en værdi, som vi i Grønland, har sat stor pris på gennem generationer.

Det er nødvendigt både at kende sine egne grænser og lære at sætte dem. Dette er en livslang proces.

Det er en kærlig og livsvigtig gave til vore børn at lære dem at mærke og respektere grænser, og dermed også selv at sætte grænser for at kunne indgå i sunde relationer. Det er en del af vores voksenansvar både som forældre, pædagoger, lærere og andre som omgås børn.

Vi håber at denne håndbog kan inspirere dig til god og kærlig grænsesætning til glæde for dig selv og dine børn.

”STATENS FORPLIGTELSE TIL AT SIKRE, AT BARNETS FORÆLDRE ELLER VÆRGE HAR HOVEDANSVARET FOR BARNETS OPDRAGELSE. STATENS FORPLIGTELSE TIL AT VEJLEDE OG HJÆLPE MED DENNE OPGAVER”

Børnekonventionen, artikel 18

HVAD ER GRÆNSER?

Grænser indgår i alle relationer. Hvert enkelt menneske har sine egne grænser, ligesom fællesskaber og samfundet har sine. De overordnede grænser i samfundet er udtryk for samfundets normer for acceptabel og respektfuld adfærd. Et eksempel herpå kan være, at samfundet ikke accepterer tyveri, vold, hærværk og andre former for krænkende adfærd.

Den personlige grænse er et udtryk for den enkeltes afgrænsning af sig selv. Grænser er forskellige fra person til person og også afhængige af forskellige situationer og relationer. Det er kun én selv, der kan mærke, hvor grænsen er. Det handler om at mærke efter: *Føles det rigtigt eller forkert? Vil jeg det eller vil jeg det ikke?*

Grænser bliver jævnlige overskredet. Nogle af vores grænser er umiddelbart tydelige for os selv og andre, mens vi

gradvist må lære at mærke efter vores egne og andres grænser. Når vi selv møder andres grænser bliver vi hjulpet på vej.

Oftentimes kan der være mange grænser på spil. Jo flere mennesker der er, jo flere personlige grænser er der også. Ligesom der kan være nogle gruppenormer, der gør sig gældende.

Eksempel

Som eksempel kan nævnes en ung mor, der besøger sine forældre sammen med sin tre-årige søn. Bedstefor-

ældrene vil gerne have barnebarnet til at overnatte. Barnet siger ja. Den unge mor har andre planer, da de næste morgen skal noget sammen.

Moderen siger derfor nej til sin søn og sine forældre. Forældrene og barnet insisterer begge, og barnet begynder at græde og kaste med ting. Den unge mor bliver vred og stødt, og det ender med, at de går i vrede.

Eksemplet illustrerer, hvordan grænser bliver overskredet.

Bedsteforældrene overskrider moderens grænse ved at spørge barnet på tre år i stedet for moderen om overnatning. Moderen har ansvaret for barnets rammer, og det er naturligt, at hun føler sine grænser overskredet.

Barnet bliver ked af det og vred over afslaget. Bedsteforældrene presser fortsat på sammen med barnet i stedet for at respektere moderens grænsesætning. Hermed mister den unge mor muligheden for at rumme og trøste sit barn, som naturligvis reagerer følelsesmæssigt på afslaget.

Den manglende respekt for grænserne forstærker barnets reaktioner. Konflikten forbliver uløst.

Grænsesætning og respekten for den enkeltes grænser er et samspil. I ovennævnte eksempel kunne bedsteforældrene have spurgt datteren først, da hun jo har forældreansvaret. Dernæst burde de have respekteret et nej, således at den unge mor kunne bruge sin energi på at rumme og anerkende sit barns reaktion over ikke at kunne overnatte.

Grænser rummer helt naturligt konflikter. Det skal ikke få os til at undgå grænser. Tværtimod. Grænsesætning og konflikter er med til at udvikle os som personer.

Når vores børn eller vi selv møder grænser, opstår der forskellige følelser. Det kan være barnet bliver vred eller ked af det, som vises på forskellig måde afhængig af barnets alder, For eksempel med gråd, råben og hylene.

Her er det vigtigt at give tid til at rumme reaktionen. Det kan være at anerkende den følelse, som barnet har eller vise, at vi har forstået barnet og udtrykke medfølelse. Det er vigtigt at blive i det spændingsfelt, så længe der er behov for det. Hvis følelserne får plads og anerkendes forløses de.

Det gælder om ikke at komme til at aflede barnet ved eks. at love slikkepinde eller andre former for goder. Ligeledes skal man undgå at forsøge at overbevise og overtale barnet, idet nærheden kan risikere at gå tabt.

Det er vigtigt, at man ikke selv afbryder kontakten ved at forlade barnet eller måske begynde at håne eller på anden måde ydmyge barnet.

Grænser beskytter dit barn nu og i fremtiden.

Det gælder om at være kærlig, nærværende og forstående og ikke mindst respektfuld i forbindelse med grænsesætning, således at det bliver en naturlig og god oplevelse for alle parter.

Det er godt og til gavn for børn med grænsesætning. Hvis for eksempel et barn slår, skal den voksne sige: "Du må ikke komme på besøg, fordi du slår". Der findes grænser, så børnene kan lære af deres fejl. Så kan det være, at børnene opfører sig bedre en anden gang

Pige, 9 år

"LANDENE SKAL RESPEKTERE FORÆLDRES ANSVAR FOR AT GIVE BARNET DEN VEJLEDNING, SOM ER MEST HENSIGTSMÆSSIG FOR DETS EVNER OG UDVIKLINGSMULIGHEDER"

Børnekonventionen, artikel 5

HVORFOR ER GRÆNSESÆTNING NØDVENDIG?

Grænser er nødvendige for at indgå i respektfulde relationer, og er med til at beskytte os selv og andre i samfundet. Ved fælles normer og grænser kan vi leve trygt sammen med bevidstheden om, hvad der er rigtigt og forkert. De personlige grænser sikrer en sund og kærlig relation mellem mennesker.

Fællesskab og lighed skaber nærhed, hvor respekten for forskelligheden træder frem og styrker fællesskabet.

Det er helt okay, at de voksne sætter grænser. På den måde bliver vi beskyttet. Børn har gavn af grænser. Når de, der mobber, ikke bliver opdaget og får sat en grænse, hjælper det ingenting

Dreng, 8 år

I familier, børnehaver, skoler og andre steder kan man opleve forskellige former for normer. For det første findes almindelige vedtagne husnormer (A). For det andet findes normer, som opstår i forbindelse med usikkerhed hos voksne eksempelvis i forbindelse med problemer med at tackle konflikter (B).

Eksempler på disse kan være:

- A) Normer om at man tager sine sko af, når man kommer ind, at man efter spisning stiller sin tallerken i vasken, at man sender en SMS besked, hvis man kommer for sent osv. Disse regler volder normalt ikke problemer i forhold til familiens trivsel.
- B) Normer der indeholder bebrejdelser og trusler og mangel på respekt: *"Opfør dig ordentligt, ellers kommer du ikke ud at lege"*, *"Du skal tale ordentligt til din mor og gøre som hun siger"* osv.

Af disse normer har sidst nævnte eksempel (B) negativ effekt, og kan mere være et udtryk for mistrivsel eller problemer inden for familien, institutionen

eller skolen. Hvis denne adfærd bliver til en vane, kan det medføre, at den enkelte persons følelse påvirkes negativt. Det kan også medføre, at barnet får en vane med at overskride grænser, som et redskab til at blive set eller hørt. Det er en situation, som ikke er sund for nogen af parterne.

Allerede som små ved børn, hvad de har lyst til, og hvad de ønsker sig. For eksempel ved de, at de gerne vil have slik, have en is, have en legetøjsbil eller en dukke. Det er ikke altid de kan ud-

trykke det nærmere. Det kan dog også være, at deres vedholdenhed er et udtryk for noget helt andet. Måske vil de gerne ses eller høres, snarere end de vil have en is. I disse tilfælde må vi som voksne være opmærksomme på, hvad der reelt ligger til grund for deres opførelse. I den forbindelse er det vigtigt at være opmærksom på, at barnet ikke begynder at styre familiens liv ud fra sine egne ønsker. Børn der "styrer" familien med baggrund i deres egne ønsker, kan udvikle sig til at blive ensomme og triste.

"BARNET HAR RET TIL AT UDVIKLE SIG I TRYKKE RAMMER"

Børnekonventionen, artikel 3, 16, 27, 31

Barnet har også grænser, som skal respekteres. Selve grænsesætningen skal derfor foregå i respekt for barnet og i gode rammer. Det gælder derfor om at undgå at ydmyge barnet hjemme, i forsamlinger, i butikker, til kaffemikker eller andre steder. Det kan også være nødvendigt at sætte grænser i forhold til andre omkring barnet for at beskytte barnet.

Det ses ikke helt sjældent, at den ene forælder eller måske bedsteforældre, pårørende eller de mennesker, der har et særligt forhold til barnet overstrømmer barnet med gaver og andre goder, som det mindre barn ikke selv kan sætte grænser for. Overforkælelse og forskelsbehandling, som giver sig udslag i et begreb som "yndlingsbarn", kan lede til grænseløshed, som både kan være vanskeligt at håndtere i opdragelsen fremadrettet og give barnet problemer med grænser senere i livet.

Ved at sætte tydelige grænser viser vi vores respekt og vores kærlighed til et andet menneske. Når vores grænser bliver overskredet, føler vi os ikke respekteret og krænket. Når dette sker, påvirker det vores selvværd og evne til at være konstruktive.

At lære og vejlede barnet i at mærke og respektere egne og andres grænser, er at vise barnet kærlighed, hvor vi giver barnet en livsvigtig gave. Vi stimulerer derved deres evne til selv at sætte grænser, og det er afgørende for at kunne indgå i sunde relationer med andre mennesker.

Når børn
ikke har lært at
sætte grænser, får
de det svært

Voksen

HVEM SKAL SÆTTE GRÆNSERNE?

Alle mennesker, børn såvel som voksne, har brug for at sætte grænser. Det er vigtigt at sætte grænser så tidligt i livet som muligt, for det drejer sig om en livslang proces. Det er de voksnes pligt at støtte barnet i at sætte grænser og give det mulighed for at afprøve sine grænser allerede tidligt i livet.

Der er forskellige grænser fra person til person, ligesom der er forskel på, hvordan disse kommer til udtryk blandt forældrene.

Grænsesætning er okay, de voksne har jo levet længere. Uden grænser vil alt gå skævt, nogle vil komme galt af sted. God opdragelse. Når de bliver store, vil deres hjerne fungere fint. Blive kloge.
Man kan blive vred

Dreng, 11 år

De rammer, der er i hjemmet, skolen, børnehaven m.v. er almindeligt forekommende grænser. Børnene har behov for trygge rammer og tydelige grænser under deres udvikling.

Børnene skal have støtte til at sætte grænser, både i forhold til sig selv og andre. Dette er en opgave for de voksne såsom forældre og andre omsorgspersoner.

Grænserne sætter rammerne for, hvad barnet må og ikke må. Grænserne er forskellige fra person til person, fra familie til familie og fra kultur til kultur. Når børn bliver vejledt i at sætte græn-

ser, vokser deres selvværd. Det bliver nemmere for dem, at løse konflikter, og de får nemmere ved at sætte deres egne grænser og sige fra, når deres grænser bliver overskredet.

De voksne skal
sørge for en seng, elske
hinanden, de skal vejlede barnet
og sørge for, at barnet har rigeligt
med tøj. De skal tale ordentligt til
børnene, sørge for mad, være glade
og sætte grænser, for eksempel
om udetider og hjemmetider

Barn

**"BARNET HAR RET TIL AT GIVE UDTRYK FOR SIN MENING,
OG KRAV PÅ AT DENNE MENING RESPEKTERES"**

Børnekonventionen, artikel 12

HVORDAN KAN GRÆNSESÆTNING FOREGÅ?

Grænsesætningen må være tydelig og konkret, og vi må være påpasselige med ikke at krænke eller nedgøre, når vi sætter grænser, både i forhold til voksne og børn. Dette kan i nogle tilfælde være svært.

Det kan være udfordrende, for når vores egne grænser bliver overtrådt, føler vi os krænket, og det kan give anledning til vrede, sorg eller andre følelser. Det kan i nogle tilfælde påvirke vores gode intentioner i forhold til grænsesætning negativt. Vreden kan eksempelvis give anledning til modangreb på den, der overskred ens grænser. Her-

ved kan grænsesætningen komme til at ramme den anden personligt, hvilket vil føre til negative følelser.

Eksempel

Thomas på 3 år vil gerne have slik, mens der købes ind. Forældrene ønsker ikke at give ham slik i hverdage og slet ikke lige før spisetid.

De siger nej og Thomas begynder at græde. Forældrene giver efter og lader ham overskride grænsen, og føler sig sure og dumme bagefter. Så lærte Thomas ikke grænsen og deres frustration kommer til udtryk på et senere tids-

punkt i form af vrede og afvisning, hvor Thomas måske ikke forstår, hvad de er sure over. Thomas forsøgte egentlig at lære grænsen at kende, men han blev mødt med vrede og afvisning og føler sig mindre værd.

I stedet skulle Thomas være mødt med accept og anerkendelse af sit ønske og også anerkendelse af, at det gør ham ked af det, at han ikke kunne få slik. Det har han ret til at føle.

Eksempel

"Jeg kan godt høre, at du har lyst til slik, men jeg vil ikke købe slik til dig nu. Vi skal hjem og lave mad." Hvis Thomas bliver ked af det, så respekter det, sig for eksempel: *"Jeg kan godt høre, at du gerne vil have slik og er ked af at du ikke må få det"*.

Trøst Thomas i stedet for at afvise ham.

Nogle gange mærker vi først nogle af vore grænser, når de bliver overtrådt. Ligeledes sker det også nogle gange, at vi først mærker andres grænser ved at overtræde dem.

Også som voksne må vi øve os i at sætte grænser sammen med vores børn. Særligt i forhold til børn og unge er det vigtigt at sætte grænserne tydeligt og respektfuldt uden at krænke barnet. Barnet forsøger at lære, hvor grænserne er, og må mødes kærligt og respektfuldt.

Børn skal i sagens natur lære mange grænser at kende og visse udviklingstrin er forbundet med megen søgen efter grænser eksempelvis ved 2-3 års alderen og senere puberteten og teenageperioden. Her skal barnet lære meget om egne og andres grænser.

Særligt i disse perioder er det vigtigt, at barnet mødes med kærlige og respektfulde grænser, så de selv lærer en sund grænsesætning.

Når børn overskrider vores grænser, er det vigtigt, at vi som voksne er tydelige omkring dette. Børnene lærer hvor grænser går, når de afprøver, hvor langt de kan gå.

Forældre skal ringe til deres børn, når de er bekymrede for dem, sætte grænser, men ikke for strenge, ellers virker det modsat, når rammerne er for strenge

Pige, 15 år

"BØRN SKAL BESKYTTES MOD UDELUKKELSE OG HAR RET TIL AT BLIVE INDDRAGET."

Børnekonventionen, artikel 2 & 12

HVORDAN OG HVORNÅR SKAL DER SÆTTES GRÆNSER?

Det er vigtigt, at den voksne vejleder barnet til at sætte grænser med det formål, at barnet selv bliver i stand til at lære at sætte sine grænser. Det er vigtigt for barnet, at det i sin opvækst lærer at sætte egne grænser og at respektere andres grænser. Hvis ikke barnet lærer dette tidligt, kan det medføre, at barnet siden hen får vanskeligheder med sin grænsesætning. Her er det nødvendigt som voksen at kunne udvise stor tålmodighed.

Det er også vigtigt, at de voksne taler sammen om grænser for barnet og hinandens grænser, så der opstår mindst mulig forvirring om grænserne. Dette giver tryk for barnet.

I dag er der mange børn, der bor sammen med den ene af forældrene. Her er det godt at have afstemte holdninger til eksempelvis barnets spise- og sengetider. Samtidig er det vigtigt at kunne rumme barnets følelser og behov sna-

rere end at handle og give efter for enhver lyst hos barnet.

Eksempel

Barnet opholder sig hos sin far, men begynder at græde, fordi det savner sin mor, og vil ringe til hende. Faderen er i tvivl om, hvordan han skal gribe sagen an.

Barnets følelsesmæssige reaktion i denne situation, nemlig savn, er helt normalt. Her må man som voksen rumme barnets savn. Vi skal tale med barnet, måske tage det i favnen og trøste det, og sige, at vi forstår at barnet savner sin mor. For eksempel ved at sige: *"Jeg kan høre, at du gerne vil ringe til mor, fordi du savner hende."* eller, *"Jeg kan høre, at du er ked af det og gerne vil ringe til din mor."* Hermed får barnet mulighed for at udtrykke sit savn og bliver respekteret.

Vi får
grænser på legepladsen,
så vi ikke slår os.
De hjælper hjemme hos os,
fordi vi er gode venner.

Pige, 3 år

"BARNETS TARV SKAL SIKRES"

Børnekonventionen, artikel 3

AFSLUTNING

Tak fordi du har taget dig tid til at læse denne håndbog: *'Grænsesætning i børneopdragelsen – Hvorfor og hvor går grænsen?'* Det er vores håb, at du har fået nogle ideer og et indtryk af, hvor vigtig grænsesætning er for alle og ikke mindst for vore børn.

Hvis det ikke lykkes for dig at sætte grænser i første omgang, må du ikke give op. Øvelse gør mester. Grænsesætning er en livslang proces, som udvikles hele tiden i et samspil mellem dig og dit barn. Når vi er bevidste om at mærke efter vores grænser, vil vores kontakt med andre mennesker blive bedre og bedre, og vil i sidste ende også være til gavn for hele samfundet. Husk på, at grænsesætning udspringer af kærlighed, og at håndbogen derfor også er udarbejdet med et ønske om den bedste fremtid for Grønlands børn.

Det er helt OK,
at de voksne sætter
rammer. De sætter
grænser for os, fordi
de elsker os

Dreng, 10 år

APPENDIX

Du har nu læst om grænsesætning i opdragelsen af børn, og har måske fået sat en masse tanker i gang. Det er derfor vigtigt for os at komme med nogle eksempler vedrørende grænsesætning som inspiration til yderligere fordybelse. Herunder er en række cases, som du kan arbejde med eller inspireres yderligere af, i forhold til grænsesætning. Du kan få ideer til svarmulighederne i selve håndbogen. Du kan læse de forskellige cases alene eller sammen med andre og forholde dig åbent til dem.

1. *Et barn søger efter sine grænser, undersøger og afprøver dem for at blive klogere på sig selv og sin omverden. Dette kan barnet benytte sig af dette i forbindelse med sin sprogtilegnelse. For eksempel kan et barn mellem **1 og 2 år** finde på at hælde indholdet af sit krus ud over bordet op til flere gange i træk. Barnet undersøger, hvad der vil ske med indholdet, og hvordan forældrene vil reagere og forholde sig til det. Efter flere gange stopper barnet. Barnet har nu forsøgt sig tilstrækkeligt, og syntes, at have fået den erfaring med sig, for eksempel at forældrenes grænse er nået og at denne kan udtrykkes "Nu er det nok!".*

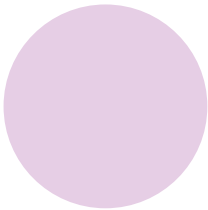
Hvordan vil du reagere på et barn, der opfører sig på den måde? Tal åbent om, hvad der kan gøres i situationen.

2. Jeres barn **på 4 år**, plager jer i butikken for at få et stykke legetøj, det gerne vil have, men I siger nej. Barnet går amok, huler og kaster sig ned på gulvet.

Hvad kan man gøre i sådan en situation? Hvad kan man sige til barnet? Kom med nogle eksempler på, hvad der kan gøres ved at tale åbent sammen om emnet. Har I erfaringer fra lignende situationer, hvor I har haft succes eller ikke har lykkedes med?

3. Et barn **på 6 år** har fået lov til at tænde et bål under en tur i naturen. Men barnet hører ikke efter de voksnes formaninger om at holde godt øje med ilden. Barnet rager i stedet i bålet med en pind, så der er fare for at ilden spreder sig i naturen.

Hvordan kan man sætte grænser for et barn, der opfører sig på denne måde? Hvad kan man sige til barnet? Drøft i fællesskab, hvad der kan gøres og lav nogle eksempler. Har I erfaringer fra lignende situationer, hvor I har haft succes eller ikke lykkedes med? Hvilke erfaringer lykkedes ikke?

4. Et barn på **8 år** får en iPad i fødselsdagsgave. Barnet er meget glad for gaven, for det var lige efter barnets ønske. Nu kan barnet uden videre hente de spil og tegnefilm, som barnet ønsker sig. Barnet bruger mange timer på sin iPad hver dag, og er således helt i sin egen lille verden. Ved spisetid skal der flere beskeder til, før barnet kan frigøre sig fra sin iPad, som barnet er optaget af. Næsten hver dag er der konflikter omkring spisetider.
5. Et barn **på 10 år** kender, hvor grænserne går, og kan skelne mellem rigtigt og forkert. Barnet bliver ofte mobbet af de andre børn, og står altid uden for, når der leges. Endvidere bliver barnet ofte udsat for nedladende bemærkninger, og nedgjort voldsomt. Det hænder også, at barnet bliver udsat for fysisk vold. En dag fik barnet nok og eksploderede, og lod det gå ud over et andet barn. Han var godt klar over, at det var forkert, og blev derfor meget ked af sin handling.

Hvad mener du om barnets brug af iPad uden nogen form for grænse-sætninger? Er det noget, du kan genkende? Kan der laves regler og således sætte en grænse i forhold til brugen af iPad? Hvilke erfaringer har I? Kom med nogle eksempler på, hvad der kan gøres ved at snakke åbent sammen om emnet. Lav nogle forslag til, hvad der kan gøres.

Hvordan kan der sættes grænser for børn, der mobber og driller andre børn? Og hvordan kan man herpå føre samtale med børnene? Skal man bare acceptere børn – og voksne – der mobber og driller hinanden? Hvilke erfaringer har I? Tal åbent sammen om emnet og kom med løsningsforslag.

6. Flere børn mellem **11 og 12 år** leger på taget af et hus og er i fare for at komme galt af sted, og komme til skade. En voksen, kommer forbi, og beder dem om at kravle ned og stoppe med den farlige leg. Men børnene svarer med ukvemsord, at den voksne ikke har noget at skulle have sagt, og at den voksne er en oldsag, som bare skal passe sit og se at komme videre.

Hvad mener I om, at børn, på den måde svarer igen og ikke vil irettesættes, og hvordan kan man tale med dem? Skal man bare lade som ingenting eller, hvad kan der gøres? Har I erfaringer fra lignende situationer, hvor I har haft succes og hvad har I mislykkedes med? Tal sammen om, hvad der kan gøres.

7. Et barn **på 13 år** har forståelse for hvad der er korrekt eller ej. Trods dette kan barnet være grænsesøgende. Ind imellem føler barnet sig som voksen, og andre gange føler det sig som et lille barn. Det er en periode i barnets liv, hvor der sker store fysiske og psykiske ændringer hos det, og det gennemlever mange forskellige følelser, som kan virke forvirrende for barnet. Den 13-årige, vil gerne være ude til sent aften, da vennerne gerne må. Da barnet skal i skole dagen efter, får det afslag. Barnet forsøger stædigt at ændre beslutningen.

Hvad mener I om at have faste hjemmetider? Skal man blot rette sig efter barnets ønske? Hvordan kan man tale med en 13-årig? Skal man høre deres mening om aftenhjemmetider? Kan man kontakte andre og høre om deres mening, for eksempel andre forældre eller lærere? Hvilke erfaringer har I? Diskuter.

Grænser
hjælper med
hjemmetider om
aftenen

Dreng, 11 år

8. Et barn **på 15 år** er allerede i stand til at have forståelse for hvad der er korrekt eller ej, og kan selv give udtryk for sin mening. Den unge søger efter sin egen identitet, og mener desuden altid at have ret. Men ind imellem føler den unge sig som værende voksen og andre gange som værende et lille barn. Forældrene sætter grænser for den unge. Når der bliver sat grænser af forældrene eller andre voksne, siger den unge, at de ikke har noget at skulle have sagt, for hun har sine rettigheder, og kan selv bestemme.

Børn har rettigheder. Kan de med baggrund i deres rettigheder selv bestemme på forskellige områder? Hvad mener I om det? Hvem har myndigheden og ansvaret over børnene? Diskuter hvad der kan gøres, og hvad der kan siges, og kom med forslag hertil.

Vores forældre ønsker, at vi altid kan komme hjem til et trygt hjem. De sætter grænser for os – og svigter os aldrig

Pige, 16 år